

En kritisk röst mot

Tidpunkten för presidentvalet innebär stora säkerhetsrisker

Andrew Wilder har länge höjt en kritisk röst mot det kommande valet i Afghanistan, och har liksom många andra förespråkat en senareläggning av både president- och parlamentsval. När ett presidentval nu står för dörren vill han helst framföra konstruktiva synpunkter på processen.

Text & bild Natasha Brieger

– Många inser att detta inte är den bästa tidpunkten för ett val i Afghanistan och att det innebär väldigt stora risker.

Andrew Wilder har arbetat i regionen i snart 20 år och leder sedan ett par år tillbaka AREU (Afghan Research and Evaluation Unit), ett center som kartlägger biståndet och bedriver oberoende forskning kring utvecklingen i landet. Centret är i färd att publicera en skrift om valet, med tydliga rekommendationer till regeringen och de internationella aktörer som är involverade.

– Det absolut viktigaste för stabiliteten i landet är att valprocessen anses vara rättvis och att den nya presidenten på så sätt uppfattas som legitimt vald. Redan nu finns till exempel många rapporter om flerfaldig registrering.

Trots misstankar om fusk menar han att det höga antalet registrerade väljare vittnar om en enorm entusiasm och framtidstro hos det afghanska folket. Faran med höga förväntningar är bara att människor lätt blir besvikna.

Brist på observatörer

Många av svårigheterna är uppenbara. Landet saknar fortfarande både infrastruktur och den stora tekniska

Andrew Wilder tycker att tidpunkten för valet är fel, men att det viktigaste med valprocessen är att den anses vara rättvis och att den nya presidenten uppfattas som legitimt vald.

apparat som krävs för att ett val ska kunna genomföras på riktigt sätt. Framförallt handlar det om en brist på oberoende observatörer. Det skakiga säkerhetsläget har gjort att många större internationella aktörer som är specialiserade på valbevakning har dragit sig för att skicka personal. I brist på den expertisen anser Wilder att oberoende afghanska organisationer skulle kunna bidra med team som bevakar vallokalerna i provinserna och rapporterar om det förekommer några oegentligheter.

– Det finns god anledning att misstänka ”flerfaldig röstning”. Och det kommer inte räcka att märka alla som röstat med svårtvättat bläck för att förhindra fusk och påtryckningar.

Andra problem är mer praktiska och handlar till exempel om hur valsedlarna är utformade med texter, bilder och

symboler. Detta kan vara nog så viktigt i ett land där de flesta röstberättigade varken kan läsa eller skriva och i de allra flesta fall aldrig tidigare har röstat.

Hur många kommer att rösta?

Ett annat problem som har lyfts fram är att ingen vet hur många som faktiskt kommer att rösta på valdagen och var. En person som har registrerat sig i en provins kan sedan välja att rösta i en annan. Om det handlar om stora felberäkningar kan det uppstå kaos, särskilt om valsedlarna inte räcker till.

– Det finns en hel industri kring val och en mängd teknikaliteter som politikerna sällan förstår. De sätter datum, men inser inte alltid vilka förberedelser som krävs.

Ytterst handlar valet om legitimitet, något Wilder flera gånger betonar. I ett land som Afghanistan, med

oktobervalet

starka regionala intressen och djupa etniska klyftor, finns alltid en risk att vissa regioner eller grupper blir underrepresenterade i den centrala administrationen. Det uppenbara exemplet är pashtunerna som under de senaste åren har marginaliserats under en regering dominerad av tadjikiska panjshirer – frontfigurerna från den så kallade Norra Alliansen. Pashtunerna riskerar att bli underrepresenterade även efter valet eftersom registreringen har varit särskilt trög i pashtunbältet (de sydöstra provinserna), dels på grund av säkerheten och dels på grund av den mer traditionella kvinnosynen.

Spänningen mellan olika etniska grupper förvärras av den otillförlitliga befolkningsstatistiken och Wilder hade helst sett att valet föregicks av en ny folkräkning. Förhoppningen är att detta ska kunna ske innan parlamentsvalet, som nu beräknas äga rum till våren 2005.

Ser en fara med två separata val

Enligt Wilder var det nödvändigt att skjuta på parlamentsvalet. Framst för att det kommer kräva enorma logistiska insatser men också för att folkräkningen och avväpandet av privata miliser ses som grundförutsättningar för att valet ska kunna äga rum. Han ser dock en tydlig fara i att, som nu, dela på president- och parlamentsval.

– Problemet är att den nya presidenten kommer att tillträda i ett vakum – utan att det finns ett fungerande system av ”checks and balances” som begränsar dennes makt och handlingsfrihet.

Frågan blir desto större med

tanke på den osäkra tidsplanen för parlamentsvalet. Själv tror Wilder att parlamentsvalet kommer att behöva skjutas fram ytterligare minst ett halvår – och att det i så fall kommer krävas någon övergångslösning som begränsar presidentmakten. En möjlighet vore att rekrytera delegater från den konstitutionella Loya Jirgan.

USA vill behålla Karzai

► När jag frågar vad han tror om USA:s roll i valet, ler han kryptiskt.

– Det är tydligt att amerikanarna har legat på för att valet ska äga rum så snart som möjligt. Men om jag ska vara helt ärlig förstår jag faktiskt inte varför... Faktum är att Afghanistan inte ligger särskilt högt på det amerikanska folkets lista av prioriteringar. Vad som händer här kommer inte att spela någon avgörande roll i det kommande valet i USA. Det vore i så fall om man lyckades fånga bin Ladin!

Den mest troliga förklaringen till USA:s ansträngningar är enligt Wilder att valet ses som ett tillfälle att stärka Karzais ställning som president och allierad i ytterligare fem år.

Wilders allmänna åsikt är att val bör äga rum först efter att ett land har stabiliserats genom återuppbyggnad av infrastruktur och institutioner. Samtidigt tror han att det finns en chans att valet faktiskt blir ett steg framåt för Afghanistan, förutsatt att man har oberoende observatörer på valdagen och att man lyckas hålla säkerheten.

– Det viktigaste är trots allt vad folk tycker efter valet. Att resultatet anses vara rättvist och att människor känner att deras röst har räknats. ■